

Reg. No. :

SY-18

Name :

SECOND YEAR HIGHER SECONDARY EXAMINATION, MARCH 2020

Part – III

Time : 2½ Hours

SANSKRIT SAHITHYA

Cool-off time : 15 Minutes

(Optional)

Maximum : 80 Scores

General Instructions to Candidates :

- There is a 'Cool-off time' of 15 minutes in addition to the writing time.
- Use the 'Cool-off time' to get familiar with questions and to plan your answers.
- Read questions carefully before answering.
- Read the instructions carefully.

I. कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत ।

(8 × 1 = 8)

- (1) भगवतः अनुग्रहः कीदृशः भवति ?
(विचित्ररूपः, स्नेहरूपः, दीनरूपः)
- (2) “क्व नु हली हालामदान्धाशायः” – अत्र बलरामः इत्यर्थकं पदं किम् ?
(हाला, हली, मदान्धाशयः)
- (3) आनन्दलाञ्छनः कः ?
(श्रीहर्षः, माघः भारविः)
- (4) “पुत्र ! पठितव्यं त्वया न पठितम्” – कस्य वचनमिदम् ?
(श्वेतकेतोः, उद्दालकस्य, गुरोः)
- (5) मृच्छकटिकस्य नायकः कः ?
(मैत्रेयः, चूर्णवृद्धः, चारुदत्तः)
- (6) नवभारतस्य कर्ता कः ?
(मुतुकुलं श्रीधरः, महात्मागान्धिः, कालिदासः)
- (7) प्रदत्तेषु नोबल् पुरस्कारेण समादृतः कविवर्यः कः ?
(टागोरमहाशयः, श्रीधरमहाशयः, शूद्रकमहाशयः)
- (8) ‘दानमेव महीयते’ नाम पाठभागः कस्मात् ग्रन्थात् स्वीकृतो भवति ?
(रामायणात्, रघुवंशात्, कुमारसम्भवात्)

II. प्रदत्तयोः प्रश्नयोः क; ख विभागयोः एकस्य विभागस्य उत्तरं लिखत ।

(1 × 2 = 2)

(क) पूरयत ।

- (1) शब्दार्थौ सहितौ _____ ।
- (2) _____ रसात्मकं काव्यम् ।

(ख) प्रदत्तेषु प्रतिगणे कः नान्तर्भवति ।

- (1) रघुवंशम्, नवभारतम्, कादम्बरी ।
- (2) चारुदत्तः, शिशुपालवधम्, रघुवंशम् ।

III. उदाहरणानुसारं पदच्छेदं लिखत । (3 × 1 = 3)

उदा : पुनः + अपि = पुनरपि ।

(1) _____ + _____ = पुनरपत्यम् ।

उदा : रामः + स्वस्तिः = रामस्वस्तिः ।

(2) _____ + _____ = कृष्णस्वयम् ।

उदा : इति + अस्ति = इत्यस्ति ।

(3) _____ + _____ = इत्यवदत् ।

IV. प्रदत्तेषु एकपदं लिखत ।

(3 × 1 = 3)

(1) विधिं जानाति इति ।

(2) कुशाग्रा बुद्धिः यस्यः सः ... ।

(3) अर्थस्य काश्यम् ।

V. प्रदत्तां पेटिकां पठित्वा क्त्वान्त – ल्यबन्त-तुमुन्नन्त – अव्ययपदानि चित्वा पेटिकारीत्या लिखत । (3 × 1 = 3)

पठति, गत्वा, उपेत्य, समीपं, गन्तुं, प्रचक्रमे ।

क्त्वान्तम्	ल्यबन्तम्	तुमुन्नन्तम्
.....

VI. प्रदत्तेषु विग्रहवाक्यानि लिखत :

(4 × 1 = 4)

(1) प्रशमी ।

(2) द्विजः ।

(3) क्षुधार्तया ।

(4) भवत्पुरीं ।

VII. अधः प्रदत्तं पद्यं पठित्वा गद्यक्रमं पूरयत ।

(1 × 4 = 4)

एवमादिषु कदर्थितचित्तो

मेलयन्निजजनानतिदीनान् ।

व्याजहार परिहारदिदृक्षुः

साभिमानमभिमानधुरीणः ॥

गद्यक्रमः – एवम् _____ कदर्थितचित्तः _____ निजजनान् _____ व्याजहार परिहारदिदृक्षुः
_____ अभिमानधुरीणः ॥

VIII. प्रदत्तयोः प्रश्नयोः एकस्य उत्तरं लिखत ।

(1 × 4 = 4)

(क) अधः प्रदत्तं गद्यभागं पठित्वा रेखाङ्कितपदानां स्थाने समानार्थकपदानि पेटिकायाः चित्वा लिखत ।

श्वेतकेतुः गुरुकुले वर्षाणि उषित्वा सकलविद्या जग्राह । बहुकालानन्तरं पुत्रं दृष्ट्वा पिता
उद्दालकः आह्लादचित्तः अभवत् ।

जनकः	सूनुं	वसित्वा	स्वीचकार
------	-------	---------	----------

(ख) प्रदत्तां सूचनां पठित्वा चारुदत्तस्य स्वभावचित्रणं कुरुत ।

- सूचना : • मृच्छकटिकम्
- मृच्छकटिकस्य नायकः
 - दारिद्र्यस्य भयानकत्वम् ।

IX. अधोनिर्दिष्टान् कथास्तम्भान् पाठभागानुसारं क्रमीकुरुत ।

(4 × 1 = 4)

- कौतुकेन हेतुना अजानां गणनां कृतवान् ।
- उपगम्य स कुमारः अतीतं सर्वं वृत्तान्तम् अश्रावयत् ।
- लोकज्ञस्य मनः शास्त्रनिपुणस्य महीपतेः मुखं म्लानम् अभवत् ।
- यदा अजानां संख्या सहस्राधिकम् उपेष्यति तदा प्रत्यागच्छतु ।

X. अधः प्रदत्तां सूचनां पठित्वा टागोर महाशयमधिकृत्य एकां टिप्पणीं लिखत । (1 × 4 = 4)

- विश्वविख्यातः भारतीयकविः ।
- गीताञ्जलिः ।
- स्वातन्त्र्यसंग्राम प्रचोदकं गीतकम् ।

XI. यथोचितं योजयत । (5 × 1 = 5)

रघुवंशम्	–	माघः ।
शिशुपालवधम्	–	दण्डिः ।
किरातार्जुनीयम्	–	कालिदासः ।
नैषधम्	–	भारविः ।
पदलालित्यम्	–	श्रीहर्षः ।

XII. अधः प्रदत्तं श्लोकं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत ।

तमध्वरे विश्वजिति क्षितीशं
निश्शेष विश्राणितकोषजातम् ।
उपात्तविद्यो गुरुदक्षिणार्थी
कौत्सः प्रपेदे वरतन्तुशिष्यः ॥

- (1) वरतन्तुशिष्यः कः ? (1 × 1 = 1)
- (2) क्षितीशेन कृतस्य अध्वरस्य नाम किम् ? (1 × 1 = 1)
- (3) श्लोकस्यास्याशयं स्ववाक्यैः लिखत । (1 × 3 = 3)

XIII. अधः प्रदत्तं सम्भाषणांशं कैरल्यां परिवृत्य लिखत । (5 × 1 = 5)

चारुदत्तः – अये मम सर्वकालमित्रं मैत्रेयः प्राप्तः सखे ! स्वागतमास्यताम् ।
विदूषकः – धन्यवादः ! सुखमस्ति वा ?
चारुदत्तः – आम् ! सुखं सुखम् ।
विदूषकः – भो ! किम् चिन्त्यते ।
चारुदत्तः – न, नैव ममावस्थां प्रति चिन्त्यते ।

XIV. प्रदत्तयोः प्रश्नयोः एकस्य उत्तरं लिखत ।

(1 × 6 = 6)

(क) अधः प्रदत्तं श्लोकं पठित्वा सूचनानुसारम् आस्वादनटीकां लिखत ।

भक्तेषु भक्तेन स मानिनस्त्वया

पुरीं वसन्नेकनिशां महासुखम् ।

बतापरेद्युर्द्रविणं विना ययौ

विचित्ररूपस्तव खल्वनुग्रहः ॥

सूचना :

- आमुखम् ।
- आशयम् ।
- आस्वादनम् ।

(ख) अधः प्रदत्तं श्लोकं पठित्वा सूचनानुसारं व्याख्यानं कुरुत ।

तमर्चयित्वा विधिवद्विधिज्ञः

तपोधनं मानधनाग्रयायि ।

विशाम्पतिर्विष्टरभाजमारात्

कृताञ्जलिः कृत्यविदित्युवाच ॥

सूचना :

- अन्वयः
- अन्वयार्थः
- सारार्थः ।

XV. अधः प्रदत्तं गद्यभागं पठित्वा प्रश्नानामुत्तराणि लिखत ।

(6 × 1 = 6)

बाणभट्टस्य कादम्बरी संस्कृतसाहित्ये प्रमुखं स्थानमावहति । शुभपर्यवसायी प्रणयकथा एव कादम्बर्याः विषयः । 'कादम्बरीरसज्ञाने आहारोऽपि न रोचते' इति प्रथया अस्य काव्यस्य महत्त्वं ज्ञातुं शक्यते । साधारण जनानां कृते कादम्बरीपठनं सुकरं कर्तुं पण्डितवर्येण अनन्दाचार्येण अस्याः पुनराख्यानं चन्द्रापीडचरितम् इति नाम्ना समाकलितम् । कादम्बर्याः वैशिष्ट्यं कवेः पण्डित्यं तथा विवरणपटुतां च निरीक्ष्य अनुवाचकैः "बाणोच्छिष्टं जगत्सर्वम्" इति प्रथा अपि दत्ता ।

- (1) कादम्बर्याः कर्ता कः ?
- (2) कादम्बर्याः प्रतिपाद्यविषयः कः ?
- (3) कादम्बरी रसज्ञाने किं न रोचते ?
- (4) कादम्बर्याः पुनराख्यानस्य नाम किम् ?
- (5) चन्द्रापीडस्य कर्ता कः ?
- (6) कादम्बरीं कविं चाधिकृत्य अनुवाचकैः दत्ता प्रथा का ?

XVI. अधः प्रदत्तं गद्यभागं पठित्वा तदाशयं संगृह्य लिखत । उचितं शीर्षकमपि ददातु ।

(1 × 6 = 6)

नवकेरलसृजनार्थं केरलसर्वकारेण चतस्रः कर्मपद्धतयः आविष्कृताः । तासु अन्यतमा भवति सामान्य विद्याभ्यास संरक्षणयज्ञः । इयं पद्धतिः केरलीय विद्याभ्यासमण्डले नूतनम् ऊर्जां ददाति । अस्याः प्रगत्यर्थं विद्याभ्यास सचिवेन प्रोफ. सि. रवीन्द्रनाथ महोदयेन बहुप्रयत्नः कृतः ।

सामान्य विद्याभ्यास संरक्षणयज्ञस्य कर्ममण्डले विज्ञानविद्यासङ्केतस्य अधिकं प्राधान्यमस्ति । तदर्थं सर्वकारेण KITE इति विभागः आविष्कृतः । अस्या परिपोषणे समग्रा नाम उपाधिरपि समायोजिता ।

समग्रायां विविधानि आसूत्रणानि तथा ऐ.सि.टि. विभवानि च सन्ति । तदधिकृत्य कृतं कक्ष्याप्रचालनम् अस्मिन् मण्डले प्रकाशं प्रस्फुरति । अस्याः पद्धतेः देशीयान्तर्देशीय प्रशंसाम् अलभत ।

सामान्य विद्याभ्यास संरक्षणयज्ञः - പൊതു വിദ്യാഭ്യാസ സംരक्षण യജ്ഞം.

विज्ञानविद्यासङ्केतं - സാങ്കേतिकവിദ്യ

ऐ.सि.टि. - വിവരവിനിമയസാങ്കേतिक വിദ്യ

XVII. अधः प्रदत्तयोः प्रश्नयोः एकस्य उत्तरं लिखत ।

(1 × 8 = 8)

(क) प्रदत्तां सूचनां पठित्वा कौत्सस्य गुरुभक्तिम् अधिकृत्य लघूपन्यासं लिखत ।

सूचना :

- कालिदासस्य रघुवंशम् ।
- वरतन्तुशिष्यः कौत्सः ।
- गुरुदक्षिणा सम्पादनार्थं कौत्सः याचनामकरोत् ।
- रघुः कौत्सस्याभीष्टं सफलीचकार ।

(ख) अधः प्रदत्तां सूचनामनुसृत्य सन्तानगोपालकथां संगृह्य लिखत ।

- ब्राह्मणस्य सूनोः मरणम् ।
 - अर्जुनस्य प्रतिज्ञा ।
 - ब्राह्मणपुत्रान् प्रत्यानयति ।
 - उपसंहारम् ।
-